

היסטוריה/ החינוך החרדי

כשהתותחים רועמים

פאנל

מגישים: אוריאל, איתמר

רקע ההסכת (תיאור הנושא/הסוגיה/הדילמה)

מלחמת ששת הימים, שהתרחשה בחודש יוני 1967, נחשבת לאחת המלחמות המשמעותיות והמשפיעות ביותר בהיסטוריה של מדינת ישראל ובמזרח התיכון. כדי להבין את הרקע לפריצת המלחמה, יש לבחון את האירועים הפוליטיים, הצבאיים והחברתיים שהובילו למצב המתוח ששרר באזור.

אחת הסיבות המרכזיות למתיחות שקדמה למלחמה הייתה תהליך ההתעצמות הצבאית של מדינות ערב, בייחוד מצרים וירדן, אשר חיפשו לחזק את כוחותיהן בעקבות תבוסות קודמות, כמו מלחמת סיני ב-1956. הנשיא המצרי גמאל עבד אל-נאצר הפך לדמות מרכזית בעולם הערבי, והוביל מהלך של חיזוק הצבא המצרי והקמת בריתות עם מדינות ערב נוספות, כמו סוריה וירדן. הוא גם עשה שימוש בתעמולה כדי לעודד את האוכלוסייה הערבית נגד ישראל, מה שהגביר את המתח בין המדינות.

במקביל, ישראל חוותה תחושת חוסר ביטחון. לאחר המלחמה הקודמת, שישראל ניצחה בה, נותרו גבולותיה במצב מאוד לא יציב. אתרים כמו רצועת עזה והגולן היו מוקדי מתיחות. ישראל חששה מהאפשרות שמדינות ערב יאחדו כוחות ויתקפו אותה, בייחוד לאחר שצעדיהם של נאצר והמנהיגים הערבים עוררו דאגה הולכת וגוברת בירושלים.

ב-1966 החלה סוריה בהתקפות על כוחות צה"ל בגולן, והמצב באזור הלך והחמיר. תחושת האיום הישראלי גובשה עם היוודע על הסכם ההגנה שנחתם בין מצרים לסוריה, מה שהגביר את החשש מפני מתקפה משולבת. באפריל 1967 ישראל הגיבה למתקפות הסוריות במבצע "ליטאני", שזכה לתגובה קשה מצידם של הערבים.

בתחילת חודש מאי 1967 המצב החמיר כאשר במצרים החליטו להוציא את כוחות האומות המאוחדות מסיני ולהעלות את הכוחות המצריים באזור הגבול עם ישראל. כמו כן, נאצר החל להטיל סגר ימי על מיצרי טירן, אשר חסמו את הגישה לייצוא הישראלי לאסיה ולאירופה. ישראל ראתה בכך איום קיומי, שכן המיצרים היו נתיב חיוני לכלכלה שלה.

בתחילת יוני 1967 המציאות הגיעה לנקודת רתיחה. ממשלת ישראל קיבלה התרעות ממקורות מודיעיניים שונים על הכנות למתקפה ערבית רחבת היקף. בעקבות זאת, החלה ישראל להיערך למבצע מקדים. ב-5 ביוני ישראל פתחה במבצע "מוקד", שהחל בהתקפה אווירית מצרית, אשר השמידה את רוב חיל האוויר המצרי על הקרקע. המתקפה האווירית הייתה הצלחה מרשימה ואפשרה לצה"ל לחסל את האיום המצרי והערבי במהרה.

במהלך המלחמה ישראל זכתה בניצחון מרשים והרחיבה את גבולותיה בכך שכבשה את חצי האי סיני, רצועת עזה, הגולן וירושלים. הניצחון הזה שינה את המפה הפוליטית במזרח התיכון והביא להשפעות ארוכות טווח על היחסים בין ישראל למדינות ערב.

מלחמת ששת הימים לא הייתה רק תוצאה של מתיחות צבאית, אלא גם פרי של שינויים פוליטיים וחברתיים במזרח התיכון. היא פתחה עידן חדש במערכת היחסים בין ישראל לערבים, והשלכותיה מורגשות עד היום.

מקטעים

מקטע 1 – פתיחת ההסכת, שמו והצגת הנושא והמשתתפים - 00:00 – אוריאל

שמי אוריאל. ברוכים הבאים לפודקאסט החדש שלנו, 'כשהתותחים רועמים', שבו נדון באחד האירועים המכריעים בהיסטוריה המודרנית של מדינת ישראל – מבצע מוקד, שפתח את מלחמת ששת הימים, ובמהלכו חוסלו חילות האוויר של צבאות ערב.

איתי באולפן נמצא איתמר ויחד נתאר את התהליכים שהתרחשו ואת השפעתם עד היום. שלום איתמר.

תוספות אמנותיות מתוכננות: מוזיקה מותאמת לנושא ההסכת על מלחמת ששת הימים

מקטע 2 – פתיחת הדיאלוג והצגת שאלת ההסכת – 00:50 – איתמר, אוריאל

איתמר: שלום. כיף להיות כאן.

אוריאל: מעולה. בוא נתחיל. במלחמת ששת הימים שהתרחשה בין התאריכים כ"ו באייר – ב' בסיוון התשכ"ז ובתאריך הלועזי בין 5 ל-10 ביוני 1967, חוותה ישראל שינויים מרחיקי לכת במצב הביטחוני והטריטוריאלי שלה. אבל לפני שנצלול לעומק הקרב, חשוב להבין את הגורמים שקדמו למלחמה זו.

מקטע 3 – התייחסות לגורמים שעמדו ברקע מלחמת ששת הימים – 01:24 – איתמר

בשנים שקדמו למלחמת ששת הימים המצב במזרח התיכון היה מתוח. מצרים, בראשותו של גמאל עבד אל-נאצר, ניסתה להוביל גישה רדיקלית נגד ישראל, ונראה היה שהמלחמה בלתי נמנעת. כדאי לציין גם את הגורמים הכלכליים והחברתיים שגרמו למדינות ערב להרגיש מאוימות - מלחמות קודמות, תסיסה פנימית והתחזקות ישראל בשדה הקרב. ההגבלות שהטילה מצרים על מעבר ספינות ישראליות במצרי טיראן רק חריפו את המצב.

מקטע 4 – הדילמה של מנהיגות המדינה בדבר מכה מונעת – 01:59 – אוריאל

אז מה קרה בשנת תשכ"ז, 1967? מה הביא למלחמה עצמה?

בתחילת יוני 1967 המצב הגיע לנקודת רתיחה. ישראל חשה כי יש סכנה ממשית להישרדותה, והמנהיגות הישראלית עמדה בפני דילמה קשה: האם לפעול במכה מקדימה ולהנחית מכת מנע על מדינות ערב, או להמתין לתגובה מצידן? בעיני רבים, ההחלטה להנחית מכת מנע נראתה הכרחית. ישראל האמינה כי אם לא תנקוט פעולה מונעת, תיתכן פגיעות חמורה באוכלוסייתה ובתשתיותיה.

מקטע 5 – ההכרעה ומבצע מוקד – 03:04 – איתמר

זו הייתה דילמה לא פשוטה. אבל ישראל הכריעה.

ב-5 ביוני 1967 ישראל פתחה במבצע מוקד, שבו חיל האוויר הישראלי תקף את שדות התעופה של מדינות ערב, ובעיקר מצרים, סוריה וירדן. בתוך שעות ספורות חיסל חיל האוויר הישראלי את חילות האוויר של המדינות הללו, מה שגרם לשיבוש מוחלט של תוכניות ההגנה שלהן. היתרון האווירי המוחלט אפשר לישראל להנחית מכה קרקעית חזקה על כוחות אויב.

מקטע 6 – השוואה רלוונטית למלחמת חרבות ברזל – 03:37 – אוריאל

מדהים. זה מזכיר לי את מבצע פיצוץ הביפרים של אנשי חיזבאללה במלחמת חרבות ברזל. איך השפיע המבצע על המלחמה?

מקטע 7 – השפעת המבצע על התפתחות הלחימה והשינויים הגיאופוליטיים – 03:43 – אוריאל

מבצע מוקד לא רק שהשיב את הכוח לישראל, שהביסה את צבאות ערב שנלחמו ללא מטרייה אווירית, אלא גם יצר שינוי דרמטי במפה הפוליטית של המזרח התיכון. לאחר שישה ימים של קרבות קשים, ישראל הצליחה לשחרר את יהודה ושומרון, את עזה, את רמת הגולן ואת חצי האי סיני ואת גולת הכותרת - הר הבית והכותל המערבי.

מקטע 8 – העלאת הרהור שני בנוגע למכת המנע – 04:24 – איתמר

אך האם ההחלטה להנחית את המכה המקדימה הייתה צודקת? האם הייתה אפשרות אחרת?

מקטע 9 – הצגת אירוע בפרספקטיבה של זמן – 04:33 – אוריאל

ההיסטוריה נכתבת לעיתים קרובות בפרספקטיבה של זמן, והדילמות שעמדו בפני המנהיגות הישראלית אז עדיין נידונות כיום. המחלוקות והוויכוחים סביב הדרך הנכונה לפעול הם נושאים בעלי משמעות גם כיום, כאשר המזרח התיכון מתמודד עם אתגרים חדשים.

מקטע 10 – הצגת הפן האנושי של המלחמה – 04:49 – איתמר

וגם צריך לזכור שמלחמה היא כמובן לא רק סיפור של הצלחות וכישלונות, אלא גם סיפור אנושי. משפחות רבות איבדו יקירים, ערים נהרסו, והמאבק על ההכרה והקיום נמשך. השפעת מלחמת ששת הימים מורגשת עד היום, עם השלכות גיאופוליטיות, חברתיות ותרבותיות שממשיכות לעצב את האזור שבו אנו חיים.

מקטע 11 – סיום והזמנה לפרק הבא – 05:15 – איתמר, אריאל

אוריאל: אנחנו רוצים להודות לכם על ההקשבה לפודקאסט שלנו. תודה לך איתמר על הזווית של הפן האנושי שהוספת לנו.

איתמר: תודה. נמשיך לעקוב אחרי ההיסטוריה של ישראל והאזור, ולנסות להבין את השפעתה על חיינו כיום. נתראה בפרק הבא!

תוספות אמנותיות מתוכננות: מוזיקה סוגרת את הפרק במנגינת ירושלים של זהב.

פרשנות/עמדה/תובנה – אוריאל

כאשר אני חושב על מלחמת ששת הימים, אני רואה אירוע ששינה את מהלך ההיסטוריה. הניצחון הישראלי היה מרגש, אך גם העלה שאלות מורכבות לגבי העתיד. הסכסוך המתמשך הוא תזכורת קשה לכך שמלחמות אינן נגמרות לעולם, והן משאירות אחריהן צלקות עמוקות.

מלחמת ששת הימים הייתה יותר מאשר סכסוך מזוין בן שישה ימים. היא הייתה נקודת מפנה היסטורית, שריפה שהבעירה מחדש את המזרח התיכון ועיצבה את נוף הפוליטיקה והחברה באזור לעשורים הבאים.

מיכאל אורן מתאר את השינויים הגיאופוליטיים כך: שינוי מאזן הכוחות - הניצחון המוחץ של ישראל שינה באופן דרמטי את מאזן הכוחות באזור. ישראל, מדינה צעירה, הפכה למעצמה אזורית, בעוד מדינות ערב ספגו מכה קשה לתדמיתן ולביטחונן.

- סיפוח שטחים: כיבוש שטחים נרחבים – סיני, רצועת עזה, הגדה המערבית, מזרח ירושלים ורמת הגולן – שינה את המפה הפוליטית של האזור והעלה סוגיות טריטוריאליזם מורכבות שמשפיעות על המזרח התיכון עד היום.
- הקמת התנחלויות: המלחמה הובילה להקמת יישובים יהודיים בשטחים המשוחררים, מה שהעמיק את הסכסוך הישראלי-פלסטיני ויצר מחלוקת בין-לאומית.
- שינוי הגבולות: הגבולות החדשים שנוצרו במלחמה יצרו מציאות ביטחונית חדשה, אך גם הגבירו את המתח והאי-יציבות באזור.

שבתי טבת מנתח את השינויים החברתיים:

- התחושה הלאומית הישראלית: הניצחון המפואר חיזק את הזהות הלאומית הישראלית והעלה את המורל הלאומי לשיאים חדשים. עם זאת, הוא גם יצר תחושת עליונות מסוימת בקרב חלק מהישראלים.
- השלכות על הערבים ביהודה ושומרון: ההתיישבות והסיפוח הובילו לשלטון צבאי ממושך על הערבים בשטחי יהודה ושומרון, להגבלות ולאיסורים שונים.
- השלכות על החברה הערבית: המלחמה חיזקה את תחושת העוינות כלפי ישראל במדינות ערב והובילה לתהליכים פוליטיים וחברתיים מורכבים במדינות אלו.
- שינוי פני החברה הישראלית: המלחמה השפיעה על פני החברה הישראלית והובילה לשינויים דמוגרפיים, חברתיים ותרבותיים.

השלכות ארוכות טווח:

מלחמת ששת הימים השאירה חותם עמוק על המזרח התיכון. היא עיצבה את הסכסוך הישראלי-פלסטיני, השפיעה על היחסים בין ישראל למדינות ערב והובילה למלחמות נוספות באזור. ההשלכות של המלחמה מורגשות עד היום, והן מעידות על כך שמדובר באירוע היסטורי בעל חשיבות רבה.

שינוי מאזן הכוחות: הניצחון הישראלי הוביל לשינוי דרמטי ביחסי הכוחות בין ישראל למדינות ערב. הקמת ההתנחלויות בשטחים ששחררו העמיקה את הסכסוך הישראלי-פלסטיני ויצרה מחלוקת בין-לאומית. כמו כן, הגבולות שנקבעו לאחר המלחמה יצרו מציאות ביטחונית חדשה והשפיעו על היציבות באזור.

פרשנות/עמדה/תובנה – איתמר

מלחמה, במבט האישי שלי, היא לא רק סדרה של אירועים היסטוריים או נתונים סטטיסטיים. היא צלקת עמוקה על נפש האנושות, סיפור של סבל בלתי נתפס, של חיים שנקטעו, של משפחות הרוסות ושל חלומות שבורים. היא מאבדת את האנושיות שלנו, מחליפה אותה בפחד, בכעס ובשנאה.

כאשר אני חושב על מלחמה, אני רואה את הפנים של אנשים פשוטים – חיילים, אזרחים, ילדים – שנתפסו בסבך האירועים. אני רואה את הפחד בעיניהם, את הכאב בגופם ואת הצער בלבם. אני שומע את זעקותיהם, את בכייתם ואת קריאותיהם לעזרה. אני מרגיש את הבדידות והאובדן שמאפיינים את החיים במלחמה.

בדומה למלחמות אחרות, כפי שמתואר בספריו של אנתוני ביוור, מלחמת ששת הימים חשפה את הפנים האנושיות של המלחמה: הפחד, הכאב, האובדן והסבל. החיילים הישראליים, כמו חיילים בכל מלחמה, נאלצו להתמודד עם מצבים קיצוניים והותירו אחריהם סיפורים של גבורה והקרבה לצד טראומה ואבל.

מלחמה אינה רק קרב פיזי, אלא גם קרב נפשי. היא משאירה צלקות עמוקות בנפש, פצעים שנמשכים שנים רבות. היא משנה את האופן שבו אנו תופסים את העולם ואת עצמנו. היא גורמת לנו לשאול שאלות קשות על הטבע האנושי ועל משמעות החיים.

סבל אנושי: המושג הבולט ביותר הוא הסבל האנושי הרב שנגרם בעקבות מלחמה. זה כולל סבל פיזי (פציעות, מוות), סבל נפשי (טראומה, פחד, אבל) וסבל חברתי (עקירה, אובדן קרובים). המלחמה משאירה צלקות עמוקות בנפש, הן בקרב החיילים והן בקרב האזרחים. הטראומה הזו יכולה להתבטא בפוסט-טראומה, חרדה, דיכאון וקשיים ביחסים בין-אישיים.

כמו כן, המלחמה מביאה איתה אובדן רב: אובדן חיים, אובדן בית, אובדן זהות ואובדן תקווה.

מקורות/טקסטים

גלוסקא, עמי. אשכול, תן פקודה. מבוסס על מחקר של המחלקה להיסטוריה של צה"ל, מערכות, תל אביב, 2004.

שמיר, שמעון. "מקורה של ההסלמה במאי 1967: טענת "האיום הישראלי". אשר ססר עורך שישה ימים – שלושים שנה: מבט חדש על מלחמת ששת הימים, תל אביב: עם עובד, 1999, עמ' 75-56.

אנתוני ביוור, סטלינגרד

אנתוני ביוור, נפילת ברלין

אורן, מיכאל. ששה ימים של מלחמה. דביר. תל אביב. 2004.

טבת, שבת, קללת הברכה. שוקן.ירושלים ותל אביב. 1973.